

TİCARETTE İSLAM AHLAKI

Elhamdülillah, öyle bir dine sahibiz ki, gecesi gündüzü kadar berraktır. Ve bu, bir hadis-i şerif mealidir; öyle bir kitaba sahibiz ki, hakkın tâ kendisidir; batla bünyesinde yer vermesi şöyle dursun, etrafında dönüp dolaşmasına bile müsaade etmemiştir. Ve öyle bir Peygamber'in ümmetiyiz ki, geçmiş geçmiş bütün Peygamberlerin hatemi, efdali ve her sahada insanlığın, İslam'ın, medeniyetin, terakki ve tekâmülün timsali, eşsiz ve emsalsiz bir nümune! Söz, fiil ve hareketlerinde hikmet ve merhamet dolu bir kaynaktır...

Ve işte böyle bir kitap, böyle bir din ve böyle bir Peygamber, elbette müslümanları ticarî sahada da ihmal edemezdi, etmemiştir de! Nitekim; sınaî sahada da ziraî sahada da yeraltı, yerüstü servetleri işletmede de emirler vermiş, tavsiyeler yapmış ve gereken yolları en ince noktalarına kadar göstermiştir. „Allah, imanlı sanatkârı sever“, „Koyun besle! Zira bu pek bereketlidir“, „Bir kimse ziraatçılık yapar da ondan insan, hayvan, kuş ve kurt faydalanırsa, bütün bunlar kıyamet gününde sevap defterinde tartılır“ ve „Nihayet rızıkta onda dokuz ticarettedir“ şeklinde terceme edeceğimiz sözler birer Peygamber ifadesidir.

Nümune-i timsal olmak durumundayız:

Allah Resulü (s.a.v.), Medine'ye hicretini müteakib bir mescid inşa ettirdikten sonra, hemen ticarî mevzuu gündeme getirir, müslümanların bir pazar kurmalarını teşvik ve tavsiye eder ve ayrıca söz, fiil ve hareketleriyle örnek olur. Ve müslümanların her sahada olduğu gibi, ticarî mevzuda da örnek teşkil etmelerini emir ve tavsiye eder...

Binaenaleyh, siyasî mevzuatta olsun, zikir ve tarikat mevzuunda olsun salâh ve ıslaha çalışıp meseleleri hakkın zeminine oturtan ferd ve kuruluşlarımız, siyaset ve devletimiz, ticarî sahada da elbet de örnek olacaktır. Ve „İşte zikir ve tasavvuf budur, ve işte siyaset ve metod budur ve işte hâkimiyet ve devlet budur; yoksa sizin takib ve tatbik ettiğiniz değildir, metod ve siyaset değildir, devlet ve hâkimiyet değildir...“ deme noktasına geldiği gibi, ticaret sahasında da İslam'ın getirdiği şartları, usul ve kaideleri, güzel ahlak ve bunun esaslarını takib ve tatbik etmek suretiyle de; yolunu şaşırmış, şahsî menfaatları amme menfaatlarının üstüne çıkarmış, yalan, dolan, hile ve desiselerle birbirine kazık atan ve nihayet; „Sen öl, ben yaşayacağım!“ diyecek hale gelen dünya insanlığına da „İşte gelin; ticaret şartlarını, usul ve kaidelerini, ticarî ahlaki bizden öğrenin diyecektir ve demelidir!..

Keza; Bu faaliyeti, Avrupa sathında müesseselerini kurup zeminine oturtuktan sonra, Avrupa ile Anadolu arasında seferler tertib edecek ve bundan sonra da, İslam ülkeleri arası seferler tertip edip helal kesim ve helal kazanç sağlayacak olan ortak pazarın nüvesini teşkil edecektir. İşte öyle bir ticarî faaliyetin şeriat nokta-i nazarından riayet edilmesi gereken şartlarını, gelin bizden öğrenin!“ diyecektir ve demelidir.

İşte bu noktadan hareketle:

1- Ticarî sahada müslüman cesur, cevval ve faal olmalıdır; Korku yolunda ve yönünde fırsat kaçırınlar ticarî sahada başarılı olamazlar. Ne demiş atalar: „Sirkeyi, sarımsağı düşünen kelle-paçayı yiyemez!“

2- İstişareye riayet etmelidir; ehil kişilerden bir istişare heyeti kurmalı; zaman zaman bir araya gelip gündemdeki meseleleri görüşmelidir. Zira; „İstişare eden aldanmaz!“ bir hadis mealidir.

3- İyi niyet sahibi olmalı, gaye hizmeti esas almalı, ticarî

faaliyetin aynı zamanda bir ibadet olduğunu unutmamalı ve daima Rabb'ülâlemin'in rızasını gözetmelidir.

4- Bir ticarî faaliyetin tayyib ve tertemiz bir kazanç sağlaması için aşağıdaki şu dört şarta riayet edilmelidir:

a) Malı alırken kötölememeli, satarken medhetmemelidir; işte mal ortadadır, demeli ve fakat aslına ve esasına uygun bir şekilde cinsini ve vasfını söyleyebilir; bunda bir beis yoktur ve hatta lüzumludur.

b) Bir kusuru ve bir ayıbı varsa onu mutlaka söylemelidir.

c) Yalan söylememeli ve hele hele asla yemin etmemelidir.

5- Bu şartlara riayetin ötesinde bir şart daha vardır ki, o da çalıştığı yer; ya kendinin olmalı veya sahibinin rızası bulunmalıdır. Zira sahibinin rızası yoksa, işgalci, gasıb ve zalim sayılır, elde ettiği kazancın ne dünyada beti bereketi olur ve ne de ahirette bunun hesabını verir ve hatta böyle yerlerde kıldığı namazlar bile en azından kerâhetlidir.

Siz, bir de ticaret yerinin veya oturlan yerin vakfa ait olması hususunu düşünün; kendi menfaatını ammenin yani vakfın zararında arıyor demektir ki, bu asla kendisine hayır getirmez; her geçen gün sol defterine günah yazılır. Buna bir misal vermek gerekirse, köpek misali: Köpek diliyle törpüyü yalıyor; yaladıkça törpünün çıkıntılarını dilinden kan çıkartıyor. Köpek de dilinden çıkan bu kanı emdikçe emiyor ve zannediyor ki, bu kan bana dışarıdan geliyor! Halbuki kendi vücudunun kanını emip bitiriyor. Ve işte vakıf malını yiyen de tıpkı buna benzer; görünüşte kâr ettiğini zanneder ama gerçekte kendini ve kendi kanını bitirir...

6- Helal kesim ve helal kazanç sağlamaya çalışmalı ve bereketin, kârın azında olacağını unutmamalıdır; sürümden kazanmaya gayret göstermelidir.

7- İşyerini Besmele ile açmalı ve Besmele ile kapamalıdır.

8- Alışında verişinde davaya hizmeti düşünmeli, bırakacağı kârın Allah'ın evine ve davasına harcanacağını unutmamalı ve alışverişini mutlaka Allah evinin (caminin) dükkanından yapmalıdır. Ve unutmamalıdır ki, yapılan bu alış-veriş netice itibarıyla Allah ile olan bir alış-veriştir ve Allah ile olan bir icraattır; hile ve desise girmedikçe böyle olan satışlar elbette kâr getirir ve aynı zamanda sevap getirir ve kazandıra kazandıra günün birinde hedefe yaklaşır.

9- Peşin almalı, veresiye bırakmamalıdır. Veresiye bıraktığı takdirde vaktinde ve zamanında ödemeli ve verdiği söze sadık kalmalıdır. Esasen, günümüzün ticarî faaliyetinin kazanmaması, zarara gitmesi ve iflas etmesinin başlıca sebeplerinden biri ve hatta birincisidir. Düşünün bir kere; genelde bir kısmını peşin, bir kısmını da veresiye bırakmak suretiyle taraflar elbette birbirine yardımcı olmalıdır ama bir şartla: Dediğimiz gibi verilen söze vaktinde riayet edilmeli borçlar ödenmelidir! Örnek bir cemaat ve örnek bir ümmet olmanın sırrı işte buradadır; ne pahasına olursa olsun, alacağından ziyade vereceğini düşünmeli, hazırlığını yapmalı ve alacaklı kapıya geldiğinde onu boş çevirmemeli ve hatta sermayesinden kesmeli yani yeni mal almamalı ve borcunu mutlaka zamanında ödemelidir.

Bu babda bir de Allah Resulü'nü dinleyelim:

1- „Bir kimse üç şeyden uzak olarak ölürse o cennete girer: Kibirlikten, hileden ve borçtan.“ (Hâkim merfuân rivayet etmiştir)

2- „... Borçlanı, ama ödeme niyyetinde değildir. Sonra ölür. Allah kıyamet gününde karşılığını alır, alacaklıya verir.“ (Aynı kaynak)

3- „Bir kimse ödeme niyetiyle insanların malını alırsa (Allah yardım eder) o da kolayca borcunu öder: Telef etmek niyetiyle alırsa, Allah da onu telef eder.“ (Buhari)
4- „Zengin bir kişinin borcunu ödemeyi uzatması bir zulümdür...“ (Buhari)

5- „Satarken, alırken, alacağını talep, borcunu eda ederken kolaylık gösteren kimseye Allah rahmet eylesin!“ diye buyurmuştur. (Buhari)

6- „Sizin en hayırlınız, borcunu ödeme yönünden en güzel olanınızdır.“ (Beyhaki)

7- „Biri Peygamber (s.a.v.)'e sordu: Ben Allah yolunda savaşırsın ölürsem, benim günahlarım silinir mi? Evet (hepsi silinir de borç müstesna)!“ (Müslim)

8- „Nefsim yed-i kudretinde bulunan Allah (c.c.)'ye yemin ederim ki, bir adam, Allah yolunda öldürülürse, sonra dirilirse, sonra tekrar öldürülürse, sonra tekrar dirilirse, üzerinde de borç olsa, borcunu ödemedikçe cennete giremez.“ (Nesei)

9- „Beni İsrail'den birisi, bazı vatandaşlarından ödünç para olarak bin dinar ister... Parayı ödemek üzere deniz seferine çıkar. Gemi bulamaz. Halbuki parayı vaktinde ödemek ister. Gemi bulamayan bu adam, bir odun parçası alır. Odun kütüğünü oyarak içine bin dinar koyup Allah'ım bunu sahibine ulaştır, diye denize atar. Alacaklı olan kimse de deniz kenarına çıkar. Kenarda bir odun parçasıyla karşılaşır. Odunu, ailesinin yakması için eve getirir. Yakılması için odunu parçalayınca içinden bir mektupla bin dinar çıkar!..“ (Buhari)

Oku ve düşün:

İşte borcu zamanında ve yerinde ödemenin cennete girmesine, ödememenin ise giremeyeceğine, sebep olacağı zikredilmektedir. Keza; borcu yerinde ve zamanında eda edenlerin kerâmet sahibi olacağı gibi, savaşlarda şehid de olsa, borç günahı affedilmeyecektir. Ve yine borcunu vaktinde ödemiyecekler birer zalim olacakları gibi ödeyenlerin ise Peygamber'in rahmet duasına mazhar olacağı bildirilmektedir.

10- Yazıya geçme:

Ticarî faaliyette de yazı esastır; alışında-verişinde, peşininde, veresesinde defter tutmalı, sıcağı sıcağına deftere kaydetmelidir. Hele hele veresiye kaldığında ödeme gününü, tarihini, tümünü veya taksitini yazıya geçmeli ve senede bağlamalıdır. Hatta uygun görülüyorsa bir de şahid tutmalıdır ve imzasını almalıdır. Ve ne pahasına olursa olsun, yazı işini ihmal etmemelidir. Zira insan unuttukandır, unutulabilir; anlaşmazlıklara, şikâyetlere, kırıma ve darılmalara götürebilir; zararlara sokabilir. Ve bu, Kur'an'ın emir ve tavsiyesidir. Bakara, 281-282 ayet-i celileleri bunun bir ifadesidir. Bu iki ayeti mutlaka okumalıdır. Hem de birkaç sefer tekrar etmeli, emir ve tavsiyelerini esas almalıdır. Bu şekilde yazıya geçmeyi ihmal edip şahsı veya müesseseyi zarara soktuğu takdirde zarar ve ziyanı ödemelidir.

11- Arabaya binmeden önce, onu kontrol etmeli, bilhassa suyuna ve yağına bakmalıdır. Normal süratine dikkat etmeli, uykusu varsa arabaya asla binmemelidir. Aksi halde doğacak zarar ve ziyan kendisine ait olur. Aksi haldeki hareket ne olur? Arabanın devrilmesine, hasar görmesine, malın zayı olmasına ve hatta kendisinin veya karşı tarafın ölümüne sebebiyet verir ki, dünyadaki hesabı da ahiretteki hesabı da çok ağır olur!.. Ve bu durum sadece arabalara mahsus değildir; çalıştığı diğer makineler, alet ve edevata, kalem ve kağıda kadar her şeye şamildir, hesabı vardır.

12- Telefonu kendi şahsına kullanamaz. Kullandığı takdirde mutlaka parasını ödemelidir. Müessese adına kullandığı sıralarda da lüzumundan fazla konuşmamalıdır. Daha kısa konuşmakla merakını ifade edebileceği halde uzatırsa vebal olur, haram olur. Suyu ve lambayı kullanma hususu da böyledir. Hz. Ömer (r.a.), iki mum kullanırdı. Şahsî işlerinde şahsî mumunu, devlet işlerinde de devletin mumunu kullanırdı.

13- Üzerine aldığı hizmeti zamanında yerine ulaştırmalıdır. Aksi halde doğacak zarar ve ziyanı kendi ödeyecektir. Zira

hizmet bir emanettir. Emanete riayet etmiyen hain sayılır. Kur'an şöyle der:

„Ey iman edenler! Allah ve Resulü'ne hiyanet etmeyin, siz de, bildiğiniz halde emanetlerinize de hiyanet etmeyin!“ (Enfal, 27) Münafığın üç alametinden biri de emanete hiyanet etmektir. Hadis-i şerif'te öyle buyrulur.

14- Emanet maldan yiyemez ve yediremez; toptan satışından faydalanmak üzere satın alıp evine götüremez, emanete hiyanet olur; Perakende satış yerinden alacaktır.

15- Teşkilat mensubu hiç kimse, teşkilat adına yapılan indirimli satışlardan bir Pfennig de olsa kendisine pay çıkamaz ve cebine indiremez ve bu da ihanet olur, hiyanet olur, haram olur ve nihayet hayır ve bereket getirmez, hatta cebindeki paranın da bereketini siler götürür. Hatta bunun daha beteri; teşkilat adına mal alırken „Ben, bundan sonra da hep sizden alacağım, bana yüzdeliğinden ne vereceksin?“ diyor ve o alış-verişten az da olsa faydalanmaya çalışıyor. Bu da çok çirkin bir şeydir. Tesbit edildiği takdirde hile ve hiyanet olmanın yanında görevine son vermeyi gerektirir.

Bu hususta bir kaç hadis-i şerif:

„Nefsim yed-i kudretinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, meşru (caiz) olan bir işte bir adamı çelıştırdığımız vakit, bu adam o işten faydalanırsa (yani çalar çırpar, hile ve desise yapar, gereken önem ve ciddiyeti) göstermezse, kıyamet gününde bu yaptıkları, muhakkak onun boynuna yüklenmiş olduğu halde gelir.“ (Eddarimi)

„İşimizde çalıştırdığımız bir kimse, bir iğneyi dahi saklarsa, bu sakladığı şey kıyamet gününde boynuna asılı olarak gelecektir.“ (Terğib ve Terhib, Fizekât)

Elhasıl: Çalışanlar, ne zamandan çalabilirler ne de maldan, ne kârdan çalabilirler ne de sermayeden, ne elindeki arabaları normalinden fazla çalıştırabilir ve ne de diğer malzemeleri. Bunların hepsinden sorumludur, hesabı ağır olur...

Çalışan işçilerin hukukuna riayet:

Evete; İslam öyle bir dindir ki, işverenin hukukuna riayet edilmeyi emir ve tavsiye ettiği gibi, çalıştırılan işçinin hukukuna riyeti de esas almıştır. Şöyle ki:

1- İşveren, işçisinin sıhhatından ve hayatından sorumludur; sıhhat ve hayatına zarar verecek ve tehlikeye düşürecek işlerden ve hareketlerden onu korumalıdır. Zira işçinin kendi şahsı da çoluk ve çocuğu da emanettir. İşveren bunların hepsinden sorumludur.

2- İşçi ve işveren pazarlığı ve anlaşmayı, işe başlamadan önce açık, net ve kesin bir şekilde konuşmalı ve kesin sonuca varmalıdırlar. Ve yapılacak işin cinsi, müddeti ve ücreti, ödeme şekli üzerinde durulmalı, kapalı ve karanlık bir taraf bırakılmamalıdır. Yani, işçi yapacağı işi bilmeli, buna karşılık alacağı paradan da mâlumat sahibi olmalıdır.

Hadisler:

„İşçinin ücretini teri kurumadan veriniz.“ (İbn-i Mace, Errehin)

„Allah buyurur ki, ben kıyamet gününde üç kişinin hasmıyım: Allah'a verdiği sözde durmayıp cayanın, hür bir insanı satın hakkını yiyenin, çalıştırdığı işçinin ücretini vermiyenin.“ (İbn-i Mace; Errehn)

Rabb'imiz Teala ve Tekaddes Hazretleri'nden dua ve niyazımız odur ki; Ümmet-i Muhammed'i maddî ve manevî ticaret sahasında da muvaffak buyursun.

Cemaleddin Hocağlu (Kaplan) -Rh.a.-

Emîr'ül-Mü'minîn ve Halîfet'ül-Müslimîn

Hilâfet Devleti

Neusser Str. 418, 50733 Köln, Almanya

Tlf.: +49/(0)221/976553-0 Faks: +49/(0)221/976553-6

İnternet adresimiz:

<http://www.hilafet.org> ve <http://www.hilafet.de>

Faksla Bildiri Çağırma Servisi: +49/(0)30/20177000-6